

Проблеми рецепції антикорупційних механізмів розвинених країн в українську практику

Євген НЕВМЕРЖИЦЬКИЙ,
доктор політичних наук,
професор
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі

40

Розуміння українською політичною й економічною елітою феномену корупції як реальної загрози національній безпеці країни, її соціально-економічному розвитку з'явилося ще в перші роки незалежності України [10]. Вже 1993 року був прийнятий Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», а 1995-го – Закон «Про боротьбу з корупцією». Було затверджено три Концепції боротьби з корупцією, прийнято чотири загальнодержавні програми боротьби з організованою злочинністю. В десятках законів і правових актів заклали багато інших механізмів протидії цьому злу, зокрема, в законах «Про статус народних депутатів України», «Про статус суддів», «Про прокуратуру», «Про міліцію» та інших. 1993 року створили спеціальний державний орган – Координаційний комітет по боротьбі з корупцією й організованою злочинністю при Президентові України. Проведено десятки, якщо не сотні, конференцій, форумів, засідань із цієї проблематики, але вони майже не вплинули на стан справ, корупція зростала й далі і сьогодні охопила майже всі сфери життєдіяльності суспільства. Україна залишається однією з найкорумпованіших держав світу і за цим рейтингом посідає 134-те місце у світі. Одна з головних причин цього полягає в тому, що влада фактично закривала очі на злочинне накопичення первісного капіталу, в якому нерідко брала участь. Формальне декларування владою антикорупційних намірів реально розходилося з її практичними діями. Очевидний приклад – нехтування передбаченого законами України «Про статус народних депутатів» і «Про державну службу» обов'язкового декларування доходів депутатами й державними службовцями. Більше того, на початку червня 2007 року Верховна Рада України внесла зміни до Зако-

ну «Про вибори народних депутатів», згідно з яким «при проведенні позачергових виборів декларація про майно та прибутки кандидатами для їх реєстрації в ЦВК не подається». Те саме сталося із заборонаю державним службовцям займатися підприємницькою діяльністю. Згодом їм дозволили бути засновниками підприємницьких структур, які потім вони переформлювали на своїх родичів або продовжували самі ними управляти. Такий спосіб – «крок уперед, два назад» і став однією з головних причин поширення корупції у більшості сфер суспільного життя.

А як протидіють корупції у розвинених країнах, як їм удалося створити механізми, що дали змогу обмежити її масштабами, які не є загрозою для нормального функціонування суспільства й держави?! Боротьба з цим феноменом має давню історію.

Корупція – таке саме давнє явище, як і соціальний порядок, що управляє життям людей, хоч би який він був. Протягом століть це явище живе і процвітає – практично за будь-якого режиму та будь-якої влади. Так само давно люди намагаються знайти причини корупції й способи її обмеження. Практично першу антикорупційну заповідь дав Господь через Мойсея, який записав те, що почув із неба: «Дарів не приймай, бо дари сліпими роблять зрячих і перекручують справу правих» (Ісх. 23:8).

Як особливо небезпечне соціально-політичне явище корупцію почали сприймати лише в останні три-чотири десятиліття. Помітно зріс інтерес до цієї проблеми на рубежі ХХ–ХХІ століть. Підраховано: на початку 90-х років минулого століття слово «корупція» траплялося у впливових засобах масової інформації у середньому близько 500 разів на рік, а на початок ХХІ століття цей показник збільшився в десятки разів. Це свідчить про наростання загрози

корупції національній безпеці будь-якої держави. Таке розуміння цього явища зумовило широкий підхід до розробки міжнародними організаціями й окремими розвиненими країнами поглиблених антикорупційних програм. Перші з них мали головною метою знищення не так корупційної практики, як самих корупціонерів. Серйозні дослідження корупції з'явилися лише в 70–80-х роках минулого століття. Для них характерний новий підхід до корупції як до універсального соціального явища, що має загальносвітовий характер.

Сьогодні з огляду на накопичений досвід заходи з активної протидії корупції можна поділити на дві групи. До першої належать заходи з посилення боротьби з корупційними проявами, до другої – ті, що створюють інституційні передумови, котрі живлять корупцію, тобто з ознаками потенційної корупції, із чиновником, який за певних умов може перетворитися на корупціонера. Саме тому у європейській практиці стратегія системного усунення причин корупції орієнтована як на протидію корупціонерам, так і на усунення причин та умов, що живлять цей феномен.

Загальні засади протидії корупції, вироблені міжнародними організаціями, взято за основу в розвинених країнах. Серед найважливіших документів слід назвати «Конвенцію ООН проти корупції» від 31 жовтня 2003 року, якою державам-учасницям пропонується: заохочувати невідкупність, чесність і відповідальність публічних посадових осіб відповідно до основних принципів своєї правової системи; застосовувати в рамках своїх інституціональних і правових систем кодекси чи стандарти поведінки посадових осіб для належного виконання публічних функцій у відповідних випадках і згідно з основними принципами свого внутрішнього законодавства встановити заходи і

системи, що зобов'язують публічних посадових осіб пред'являти відповідним органам декларації, серед іншого про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи і про істотні дарунки чи вигоди, у зв'язку з якими виникає колізія інтересів щодо їхніх функцій. Конвенцією ООН також визначаються основні параметри міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією. Вона передбачає умови видачі осіб, котрі скоїли корупційні злочини, взаємну правову допомогу, передачу карної справи, спільні розслідування, спеціальні методики розслідування, заходи для повернення активів, попередження у виявленні переказів та доходів від злочинів, механізми вилучення майна, збір та аналіз інформації про порушника, підготовку кадрів і технічну допомогу, інші форми й способи взаємодії держав-учасниць під час розв'язання цієї проблеми.

Найбільший інтерес для нас становить практика тих держав, де антикорупційні механізми виявилися найадекватнішими. За всієї специфіки історичного, економічного, культурного й ментального розвитку кожної держави вони мають загальні підходи, використання яких дало змогу знизити рівень корупції так, що вона фактично не впливає на соціально-економічний розвиток та права людини. Їх насамперед об'єднує максимальна демократизація суспільного життя, надання громадянам рівних прав і можливостей для реалізації їхніх здібностей і устремлень, достатній рівень матеріального забезпечення абсолютної більшості населення, розумне врівноваження доходів населення, втілення в суспільне життя принципу верховенства права і загальна повага до закону.

Не менше значення там мають інститути громадянського суспільства, особливо в контролі за діями влади, активна антикорупційна позиція більшості громадян, їхніх громадських об'єднань, несприйняття ними корупції як риса ментальності. Особливо активну роль у протидії зловживанням влади відіграють засоби масової інформації. Поширюється практика передачі державою деяких своїх функцій приватним структурам, навіть із збирання податків, управління тюрмами та інше, що сприяє обмеженню корупції. Ще один важливий важіль: світовий досвід доводить, що справжніх успіхів у протидії корупції добиваються ті країни, де влада перебуває під сильним тиском опозиції, де вона контролює владу. Це вигідно і самій владі. Відомо, як іноді буває важко відмовити у проханні своєму товаришеві або колезі, із яким «з'їв пуд солі». Проте тиск опозиції дозволяє чиновнику залишити без задоволення такі звернення [7]. Однак за наявності загальних підходів кожна держа-

ва шукає власні національні механізми протидії корупції з урахуванням менталітету народу, історії, культури, рівня матеріального забезпечення тощо, оскільки підґрунтя корупції у країнах Азії, Африки та Європи геть різні.

Коли фахівці говорять про еталон найменш корумпованих країн, то найперше називають Скандинавські держави, зокрема Фінляндію. У цій державі, втім, як і в інших розвинених демократіях, головним важелем є насамперед чесна влада. Це також системи взаємодії влади, громадянського суспільства, традицій і цінностей нації. Чесна влада не залежить від персоналії, це закладено в культурі, менталітеті народу. Ніхто з кандидатів на жодну з державних посад тут не може оголосити себе її гарантом, але всі політики зобов'язані служити їй. Дуже часто основним чинником корупції називають рівень зарплат державних чиновників. Звісно, у Фінляндії ці зарплати відрізняються від українських чи російських, але вони аж ніяк не надмірні, дають змогу жити гідно, але не розкішно. Зарплати співробітників фінської держадміністрації – не найвищі серед країн ЄС, вони менші, ніж у приватному бізнесі. Тому високий рівень зарплати держслужбовців – це не вирішальний антикорупційний чинник. Важливе значення у Фінляндії мають етика, повага до роботи та неповага до хитрощів, спритності, нечесності. Фіни вважають, що взяти хабара – означає втратити самоповагу, навіть якщо ніхто не знає про це, тому що почуватиметеся залежним від людини, яка підмовила вас на нечесний учинок. А це суперечить фінській етиці поведінки.

На цих же традиціях ґрунтується й політична структура суспільства. Влада у Фінляндії не є чимось далеким від народу. Тут справді працює принцип виборності місцевих адміністрацій (адже корупція найчастіше розцвітає саме на місцевому рівні). У Фінляндії є муніципалітети, населення яких становить лише 200 осіб, але вони мають самоврядування. Така система – запорука легітимності влади. Фіни не бояться представників влади, поліцейських, не бояться політиків, і політики не бояться народу – вони почувуються членами одного громадянського суспільства.

У Швеції особливу роль у протидії корупції відіграє Омбудсмен. Тут діє декілька таких інститутів: із наглядом за судами, прокуратурою й поліцією; із соціальних питань – освіти, охорони здоров'я, податків, транспорту. Є Омбудсмен у справах споживачів і окремо у справах економічної свободи. Фактично всі сфери життя суспільства охоплені контролем і населення розв'язує свої проблеми саме через Омбудсмена. Що це за орган? Відповідно до визначення Міжнародної асоціа-

ції юристів «омбудсмен – це служба, передбачена Конституцією чи іншим законодавчим актом, яку очолює незалежна публічна особа високого рангу і розглядає скарги громадян на дії державних органів, їхніх службовців та інших посадових осіб; уповноважена проводити службове розслідування, рекомендувати коректувальні дії і пред'являти доповіді вищим керівникам держави». Не менш важливе антикорупційне значення у цій соціально-правовій державі відіграють механізми з максимального обмеження розшарування доходів різних верств населення. Співвідношення найнижчих і найвищих заробітних плат становить 1 до 4!

У ФРН створена і діє така само незалежна від гілок влади служба Омбудсмена. Саме до неї звертається більшість громадян у разі прояву корупції. Після короткої перевірки матеріали передають прокурору для офіційного розслідування. У цій країні діють високопрофесійні й високооплачувані правоохоронні органи. В рейтингу 100 професій поліцейський, наприклад, посідає за розміром оплати праці місце у першій десятці. Сприяє обмеженню корупції і висока повага населення до закону, правопорядку тощо [3, 4].

У Франції велику роль у протидії корупції відіграють засоби масової інформації. Фактично кожен крок влади перебуває під їхнім контролем. Нехтувати повідомлення ЗМІ тут не заведено. Нещодавно завдяки ЗМІ вимушена була подати у відставку міністр закордонних справ, яка провела рідвяну відпустку в компанії керівництва передреволюційного Єгипту. А працювала вона на цій посаді лише місяць! Саме завдяки ЗМІ і сьогодні триває судовий процес над экс-президентом Франції Шираком, який звинувачується в тому, що 15 років тому, коли був мером Парижа, незаконно використовував кошти бізнесових структур у виборчій кампанії.

У цій країні міністрів, а також депутатів внесено до особливого списку. Перед вступом на посаду всі повинні подати звіт про матеріальний стан, свій і родичів. Ідеться про нерухомість, цінні папери, акції, банківські рахунки тощо. Ці дані ретельно перевіряє спеціальна держкомісія. Якщо вона визнає документи державного діяча недостатніми, до нього можуть застосовувати найсуворіші санкції, не допоможе навіть депутатський імунітет, його просто знімуть, а самого міністра відправлять до суду. Свого часу перспективного політика із правих Жерара Лонге, тодішнього міністра промисловості Франції, звинуватили в тому, що для зведення будинку на півдні Франції він залучив фірму свого товариша. Була знижена вартість робіт, що розцінили як факт прихованої корупції.

Загалом Лонге міг залишитися в міністерському кріслі до суду, але він сам подав у відставку [5].

У Великій Британії під час призначення на міністерський пост кожен претендент зобов'язаний представити докладний список своїх фінансових інтересів. Необхідно вказати компанії, де розміщено інвестиції, належну йому власність. Подати такі само дані на дружину і дорослих дітей. Після ретельної перевірки претендента запрошують до спеціального комітету, де йому можуть порадити відмовитися від співпраці з тією чи іншою компанією, запропонувати перекласти заощадження в інші фонди чи банки. Такі «поради» є обов'язковими для виконання.

Для високопосадовців розроблено та затверджено спеціальний статут, що детально обумовлює не лише фінансові та бізнес-обов'язки, а й принципи ставлення до роботи. Порушення статуту призводить не лише до негайного звільнення, а й до втрати державної пенсії та пільг. Тобто чиновник утрачає непогану зарплатню, яка в керівників департаментів міністерств, наприклад, може досягти 120–140 тисяч доларів на рік, а в міністра – в півтора разу більше, тобто є що втрачати!

Заслужує на увагу досвід боротьби з корупцією в Італії, найкорумпованішій державі в 50–70-х роках ХХ століття. Корупція та мафія у цій державі зазнали відчутних і матеріальних, і людських втрат. Починаючи з 1993 року тут притягнуто до кримінальної відповідальності понад 5 тисяч корупціонерів та членів мафіозно-злочинних угруповань, значна частина яких – високопосадовці та депутати парламенту. Це стало можливим завдяки системному підходу до розв'язання цієї складної проблеми. Насамперед тут створена належна правова база. 1993 року під тиском громадськості було прийнято Закон «Про угруповання мафіозного типу», який установив сувору відповідальність за входження до злочинної організації. Закон внесли до нового Кримінального кодексу Італії окремою нормою: «Кожний, хто є членом злочинного угруповання мафіозного типу, до складу якого входять троє та більше осіб, карається позбавленням волі на строк від 3 до 6 років», тобто кримінальна відповідальність настає навіть за саме входження до мафіозного угруповання, незалежно від наявності злочинних діянь.

Нарешті, Італія є однією з небагатьох країн, що відмовилися визнавати необхідність розсуду в розслідуванні. У країні встановлено верховенство обов'язкового провадження в усіх справах. Нерозслідування злочину є злочинним саме по

собі. Сукупність цих чинників була вирішальною в подоланні корупції в Італії. Саме тому політики не змогли заблокувати суддівські розслідування, навіть коли розслідування зачепило інтереси вищих урядовців. Приклад того – суд над багатьма високопосадовцями Італії, у тому числі і над чинним прем'єр-міністром [6].

Але особливу роль тут відіграє справжня незалежність судової гілки влади та прокурорсько-слідчої системи.

У США системна боротьба з корупцією розпочалася в 60-х роках минулого століття, коли політична еліта усвідомила, що корупція – це реальна загроза державі загалом, інтересам бізнесу. Було прийнято комплекс законів (*Rico*), який надав величезні права правоохоронним органам. У практику запровадили компенсацію всіх, у тому числі законно придбаних, активів представників організованої злочинності, які не допомагали слідству. Якщо хабарник допомагав слідству, то тим самим відрізняв собі шлях повернення до мафії, він позбавлявся лише незаконно одержаного майна й коштів. Влада в боротьбі з корупцією брала до уваги те, що «правила гри» створює чиновник, саме він ставить бізнесмена в становище між відмовою від бізнесу й даванням хабара, тому хабародавець, котрий погодився на співробітництво зі слідством, міг зберегти не тільки свободу, а й свій бізнес та кошти. Однак до чиновників закон був нещадний. В Україні, на жаль, панує думка, що в корупції винні переважно самі громадяни, котрі дають хабарі. Водночас не враховується системність вимагання, без задоволення якого просто неможливо вирішити будь-яке питання.

У США величезну роль відіграє суспільна думка про поведінку чиновника. Комісія з громадської відповідальності штату Нью-Йорк, наприклад, оштрафувала губернатора штату Девіса Патерсона лише за те, що він одержав від керівництва команди безплатні квитки на бейсбол. Загалом Патерсон 2009 року одержав п'ять таких квитків, за що був оштрафований на 62 тисячі доларів! Порівняйте з українською практикою!

Що стосується організаційних антикорупційних заходів у цій державі, то вони різні. Ще 1970 року створили «Національну раду по боротьбі з організованою злочинністю», головним завданням якої стала розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль у діяльності по боротьбі з організованою злочинністю й корупцією тут відіграє Міністерство юстиції, воно розробляє національну політику боротьби зі злочинністю у країні та

здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом міністерства є Федеральне бюро розслідувань (ФБР). Крім нього, до складу Міністерства юстиції США входять ще три служби, котрі мають безпосередній стосунок до організації боротьби з корупцією й організованою злочинністю. Це служба міграції та натуралізації, яка здійснює заходи із запобігання незаконному ввезенню в країну наркотиків і наркотичних засобів; Служба судових виконавців США, або служба Маршалів, що здійснює захист свідків і членів їхніх сімей під час розслідування справ, пов'язаних з організованою злочинністю й корупцією. Служба юридичної допомоги, досліджень та статистики координує роботу Національного інституту юстиції, який є головною організацією міністерства юстиції у галузі фундаментальних та прикладних досліджень проблем злочинності, причин криміногенної поведінки особистості та розроблення заходів із її попередження.

Значну роль в організації боротьби з організованою злочинністю й корупцією відіграє Міністерство фінансів США, передусім, такі його структурні підрозділи, як таємна служба, служба внутрішніх доходів, бюро з алкоголю, тютюну та вогнепальної зброї, слідчий апарат. Окрім того, згідно з програмою боротьби з організованою злочинністю федеральним урядом створено «Ударні сили», які діють під загальним керівництвом Міністерства юстиції США та в тісному контакті з правоохоронними органами штатів. Головним їхнім завданням є виявлення фактів корупції і груп організованої злочинності, а також пошук доказів злочинної діяльності учасників незаконного підприємництва. Правовий режим діяльності «Ударних сил» визначається кримінально-процесуальним законодавством та спеціальними інструкціями Міністерства юстиції США [2].

Досвід обмеження проявів корупції накопичили і деякі розвинені азійські країни. Саме завдяки перемозі над корупцією вони досягли таких високих результатів. Це насамперед Гонконг. У китайців споконвіку заведено «прикладати баранця до папірця». Майже 40 років тому це було характерно і для Гонконгу. Боротьбу з цим злом тут почали 1974 року, створивши «Незалежну комісію проти корупції». Ініціатори вважали, що позбавляти волі хабарників треба, але усунути саму можливість для давання хабара – важливіше. Паралельно з цим запровадила служба допомоги населенню. Скрізь у місці розповсюдили заклик: «Не будь сліпим до корупції» і номер «гарячої лінії», куди можна телефонувати цілодобово, до того ж анонімно!

А претендент на будь-яку державну посаду зобов'язаний був надати список родичів, друзів і пояснити, як довго він із ними знайомий, які в них спільні інтереси тощо. Цю інформацію ретельно перевіряють. Тепер у Гонконзі хабарі беруть навіть рідше, ніж у самій Великій Британії.

У материковому Китаї інший підхід до протидії корупції. За 9 років тут розстріляли або публічно повісили 10 тисяч чиновників. Коли одного з керівників правоохоронних органів Китаю запитали, як ці репресивні заходи вплинули на рівень корупції, він відповів: «Якби не вони, то ки-

тайці і сьогодні йшли б до чиновника зі смаженим поросятком».

Досвід іншого азиатського економічного «дива» – Сінгапура також свідчить, що саме боротьба з корупцією зробила такий мегаполіс одним із найчесніших у світі. Це було непростю, оскільки традиція «дати на лапу» тут вікова, вона у крові. Боротьба з корупцією тут почалася з різкого підвищення зарплати чиновникам. Міністрам і суддям установили неймовірно високу, за нашими мірками, зарплату – до 100 тисяч доларів на місяць! Але ні охорони, ні персональних автомобілів вони не мають. У свою чергу, поліцейські і чиновники нижчого рівня одержали таку зарплату, за якої не виникає спокуси взяти хабара. Фактично весь державний апарат, чиновники всіх рівнів стали боятися не так тюрми, як утратити роботу! Був задіяний ще один антикорупційний механізм. З метою викриття «лівих» доходів чиновника створили «Бюро з розслідування корупції». Його агенти перевіряють рахунки, майно, бізнесові операції не лише чиновників, а й членів їхніх сімей. В результаті будь-який чиновник не ризикне задекларувати менше активів або майна, аніж має насправді. Така декларація негайно стає предметом перевірки.

І найголовніший важіль: у Сінгапурі за хабарництво відбирають майно й кошти.

У багатьох країнах велику роль у протидії корупції відіграє громадська думка, активна позиція громадянських діячів. В Індії, де масштаб корупції не менший, ніж в Україні, 74-річній Анна Хазаре вже протягом 30 років бореться з цим явищем. У народі його називають «новим Ганді». Саме завдяки йому влада на початку 2000-х років почала антикорупційне розслідування проти деяких міністрів, що завершилося тюремним ув'язненням. Основний метод боротьби – голодовка. Його сподвижниками стали сотні тисяч громадян. У квітні 2011 року Хазаре почав нову публічну голодовку, вимагаючи від влади прийняти антикорупційний закон. До цього протестного акту приєдналися 150 осіб. Підтримати їх у столиці на центральному майдані зібралися сотні тисяч громадян. Результатом такого громадянського тиску стало прийняття парламентом антикорупційного закону та створення сильного громадського руху «Індія проти корупції». На жаль, в Україні такої особистісної феномени поки що немає. А десятки громадських організацій, котрі задекларували свою антикорупційну спрямованість, працюють переважно над аналізом, готують узагальнення, довідки тощо, тому говорити

про якийсь організований громадський рух в Україні наразі передчасно. Необхідною умовою для його виникнення є об'єднання цих численних організацій, створення якогось центру антикорупційних технологій на чолі з сильною й відомою в суспільстві особою.

Але для України найцікавішим є досвід нашої недавньої «сестри» по Союзу РСР – Грузії, найкорумпованішої на той час союзної республіки. Тут головну роль, як це й потрібно, відіграла тверда політична воля керівництва країни, насамперед її чинного Президента. Можна що завгодно казати й писати про цього неординарного лідера, але саме його воля допомогла зламати вікові злочинні традиції, зокрема й корупцію. Що було конкретно зроблено?

– Перш за все, сформовано нову політичну еліту, не «замазану» корупційними зв'язками, переважно молоду, високоосвічену, із знанням іноземних мов;

– проведено реформу контрольних органів, здійснено всі можливі дії, в тому числі репресивні, стосовно тих, хто паразитував на бізнесі. Всі зайві структури було ліквідовано, в тому числі санепідемстанцію;

– здійснено тотальну чистку державного апарату, його скоротили в 20 разів, а зарплати підвищили в 15 разів – з 30 до 400 доларів;

– проведено кардинальну чистку правоохоронних органів. В один день було звільнено 14 тисяч працівників і сформовано новий корпус правоохоронців, менший за чисельністю, але значно кращий за якість, водночас значно підвищено заробітну плату. Такі само заходи проведено в судах і органах прокуратури;

– у невеликій Грузії за ґратами опинилися «214 грабіжників у законі», решта терміново залишили Грузію й оселилися в Росії, Україні;

– ці жорсткі антикорупційні заходи супроводжувалися реформами в економічній і соціальній сферах [9].

Американська Асоціація міжнародного розвитку назвала такі зміни «найзначущішими, найглибшими і найшвидшими в усьому світі за останні 50 років».

Удалося серйозно потіснити корупцію в колишніх країнах так званої народної демократії – Польщі, Словаччині, Чехії. Особливий інтерес для нас становить досвід Польщі. Тут не побоялися вдатися до крайніх заходів протидії корупції, які формально межують із порушенням прав людини. Створено незалежну від гілок влади структуру – Центральне антикорупційне бюро (ЦАБ). Його відмінність від інших схожих структур полягає в тому, що робота бюро побудована на відвертій провока-

Дати

7 ЖОВТНЯ
1991

Постановою Президії Верховної Ради України № 1605-XII затверджено Статут Національного банку України, де було визначено, що НБУ є юридичною особою, центральним банком України, її емісійним центром, перебуває у власності Української держави і є підзвітним Верховній Раді України, має право законодавчої ініціативи, може від свого імені набувати права і нести зобов'язання, бути позивачем і відповідачем у суді й арбітражі.

НБУ належить монополльне право на випуск грошей в обіг, а також на випуск національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України. Національний банк створює державну скарбницю України та організовує її діяльність, зберігає резервні фонди грошових знаків, дорогоцінні метали та золотовалютні запаси.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» № 679-XIV від 20 травня 1999 року НБУ має статутний капітал, що становить 10 мільйонів гривень і є державною власністю. За рішенням Ради Національного банку розмір статутного капіталу збільшено до 100 мільйонів гривень. Джерелами формування статутного капіталу НБУ є доходи його кошторису, а за необхідності – Державний бюджет України.

Національний банк підзвітний Президенту та Верховній Раді України в межах їхніх конституційних повноважень. Втручання органів законодавчої та виконавчої влади або їхніх посадових осіб у виконання функцій і повноважень Ради Національного банку чи Правління Національного банку інакше, як у межах, визначених законом, є неприпустимим.

Ю. Ц.

ції злочину. Це особливий, ні на що не схожий метод. Агенти ЦАБ (850 осіб) діють приховано: їздять на «порше», вдягаються у кутюр'є, обідають у дорогих ресторанах разом із високопосадовцями й бізнесменами, залишають офіціантам значні суми «на чай», роблять своїм клієнтам дорогі подарунки, навчаються на курсах артистичної поведінки, мають особистих стилістів і таке інше. Усе це робиться для того, щоб увійти в довіру до представників влади, політики й бізнесу та відверто їх спровокувати, запропонувати трохи «підробити» взамін на невелику послугу – сприяти одержанню якихось пільг, виграти конкурс тощо. Результатом цих дій став арешт декількох сотень представників влади, політичної й економічної еліти. Такі методи боротьби з корупцією у певній частині еліти викликали протест, було проведено парламентське розслідування і навіть референдум. Проте більшість поляків підтримали ЦАБ, а чиновник став ще більше боятися, що його рано чи пізно викриють. В Україні ж Конституційний Суд під прапором захисту прав людини вилучив із проекту закону навіть норму, яка зобов'язувала декларувати доходи й витрати членів сім'ї чиновника. Фактично цим рішенням розчищено шлях до ще більшої корумпованості державного апарату [8].

Останнім часом привертають увагу практичні кроки з протидії корупції у сусідній Росії.

Найважливіші з них такі:

- очищення правоохоронних органів від корупціонерів. Звільнено майже 200 тисяч поліцейських у результаті проведення реформи органів внутрішніх справ, прокотилися арешти вищих чиновників у системі МВС та Генеральної прокуратури;

- звільнення з обійманих посад найодіозніших керівників регіонів і міст;

- окрім кримінальної відповідальності за корупцію, запроваджено стократні штрафи від суми хабара;

- посилено контроль за об'єктивністю декларування доходів і витрат чиновниками й членами їхніх сімей;

- зі структури прокуратури виведено слідчий апарат і створено незалежний Слідчий комітет Росії. Це дало змогу зруйнувати низку корупційних кланів у правоохоронній системі;

- запровадження принципу обов'язкового розслідування з кожного повідомлення ЗМІ про факти корупції і відповідне зворотне повідомлення органів слідства про результати розслідування. Це повною мірою є поверненням до радянської практики, коли за кожним повідомленням преси проводили поглибле-

не розслідування і про його результати повідомляли відповідному органу масової інформації. Сьогодні такий підхід унеможливило приховання від громадськості будь-яких арештів корупціонерів.

Отже, з огляду на викладене можна дійти головного висновку: для посилення протидії корупції в Україні слід максимально використати механізми, застосовувані в розвинених країнах, які дали змогу обмежити корупцію масштабами, що не загрожують суспільному розвитку.

Для цього потрібна тверда політична воля вищого керівництва держави, яке особистою поведінкою й способом життя демонструє чесність, порядність і волю побороти це явище.

Необхідним є також усезагальне розуміння політичною й управлінською елітою того, що прийняття лише одного, навіть ідеального закону не розв'язує проблеми, має бути задіяно багато інших важелів: політичних, економічних, соціальних, культурних, етичних та інших. Тобто лише в комплексі заходів можна обмежити це явище.

У цьому ж напрямі не менш важливу роль можуть відіграти структури громадянського суспільства, як для посилення контролю за діяльністю органів влади і управління, так і для підвищення рівня правосвідомості й культури громадянина.

Саме структури громадянського суспільства мали б сприяти, виховувати в соціумі неприйнятне ставлення до корупції як явища.

Джерела

1. Горан В. Україна на шляху до міжнародних стандартів боротьби з корупцією // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 4. – С. 17–21.

2. Закон о контроле за организованной преступностью США. № 91–452 // Уголовный кодекс США. Разд. 18. – М.: Политиздат, 1990. – С. 93.

3. Мельник М. Німеччина на шляху боротьби з корупцією // Право України. – 1997. – № 11. – С. 111–115.

4. Мельник М. Правові та організаційні заходи протидії корупції: зарубіжний досвід // Науковий вісник НАВСУ. – 1998. – № 4. – С. 119–134.

5. Налбадян Н. Лондон. Париж // Труд. – 2006. – 8 ноября.

6. Прокоп'єв А. Коррупция на высшем уровне продолжает оставаться феноменом и развитых экономик // Киевский телеграф. – 2004. – 2 апреля.

7. Пундей С. Борьба с коррупцией: критичный взгляд с анализом

мижнародного досвіду // Матеріали українсько-американського семінару «Проблеми економічного зростання: питання доброчесності». Львівський університет. – 1997. – № 7. – С. 43.

8. Сухоруков И. Не до нежностей // Известия. – 2011. – 28 февраля.

9. Сыч В. Просто Миша // Корреспондент. – 2011. – № 7. – С.17–21.

10. Шемшученко Ю. Державний суверенітет і правова держава (до 20-річчя Декларації про державний суверенітет) // Віче. – 2010. – № 16. – С. 2–3.

Дати 10 ЖОВТНЯ 1503

Ченці Кремля уперше отримали російську горілку, що спочатку використовувалася як антисептик. Уже 1533 року держава бере в свої руки монополію на виробництво і продаж цього напою. Однак лише 1865 року все прогресивне людство дізналося, що оптимальний вміст спирту в оковитій має становити саме 40%, адже 31 січня Дмитро Менделєєв захистив докторську дисертацію на тему «Про з'єднання спирту з водою» і отримав звання професора Петербурзького університету на кафедрі технічної хімії. Надалі розрахунки Менделєєва лягли в основу рецепта для промислового виробництва класичної російської горілки.

Етиловий спирт, уперше виділений шляхом перегонки в XI столітті перським лікарем Ар-Разі, до Росії привезли в 1386 році. А вже 1430-го Ісидор, чернець Чудова монастиря, створив рецепт першої російської горілки.

Проте у 1977 році Польща заявила про свої права на винахід горілки та, отже, на ексклюзивне використання цього терміна для власної алкогольної продукції. Поляки доводили, що в їхній країні горілка з'явилася на 100 років раніше, аніж у Росії. У підсумку міжнародний арбітраж відхилив претензії Польщі. Та, наприклад, у сучасній французькій мові є подвійне написання слова «горілка»: *wodka* – для польського та *vodka* – для російського напоїв.

Ю. Ц.